

‘Ouders hebben een **keuze**, kinderen niet’

*Nederland is tegenwoordig een veilige thuishaven voor kinderen uit oorlogsgebieden. De **Andere tijden**-special **Kinderen van de rekening** besteedt aandacht aan de situatie van Nederlandse kinderen tijdens de Duitse bezettingsjaren.*

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: NATIONAAL ARCHIEF, ANP

Een dik aangeklede kleuter, met in de hand een doorschijnend plastic tasje met een knuffeldier, wandelt moederziel alleen en huilend richting de Poolse grenspolitie. Het is een beeld uit begin maart 2022 dat velen nog op het netvlies staat. Rusland was Oekraïne binnengevallen. Aan de grenzen met Polen, Slowakije, Roemenië en Moldavië stonden lange rijen vrouwen en kinderen die vluchtten voor het oorlogsgeweld, vaders bleven achter om te vechten. “Toen veel van deze kinderen naar Nederland kwamen, dachten we: tijdens de Duitse bezetting zaten kinderen hier in een vergelijkbare situatie”, vertelt *Andere tijden*-regisseur Hein Hoffmann. “Daar zijn prachtige beelden van, wisten we. Daarom besloten we een speciale aflevering over kinderen en oorlog te maken.”

Met presentator Astrid Sy ging Hoffmann voor *Kinderen van de rekening* langs locaties waar tijdens de Duitse bezetting kinderen op film zijn gezet. “Zoals de plek in Haarlem waar de Duitsers bij hun intocht in mei 1940 snoep uitdeelden. Ze probeerden hiermee de harten van de bevolking te veroveren, dat doe je het best door de kinderen in

te palmen. Zo van: we hebben geen kwaad in de zin. Het filmen ervan was puur propagandamateriaal, iets wat de Amerikanen ook deden bij de bevrijding – op mijn favoriete filmbeeld zie je een Nijmegen jongetje dat met Amerikaanse parachutisten meeloopt die hem een helm hebben opgezet en een geweer om de schouder hebben gehangen. Vertederend en krachtig tegelijk. Ik gebruik zelf ook vaak kinderen om een verhaal te vertellen.”

Speelplaats

In de documentaire zitten daarnaast beelden van kinderen die touwtjespringen en die meelopen met marcherende Duitse soldaten. “Voor sommigen van hen was de oorlog de leukste periode van hun leven. De in 2016 overleden journalist Henk Hofland groeide op in het platgebombardeerde Rotterdam. Hij vertelde ooit dat hij als kind de puinhopen een geweldige speelplaats vond.” Ook is er een door Duitsers opgezette kinderboerderij in Den Haag te zien,

waar in de zomer van 1944 kinderen met konijnen speelden. “Een paar maanden later, tijdens de Hongerwinter, werden die dieren allemaal opgegeten.” Dat was de andere zijde van de bezetting: honger, verdriet en ellende. Zeker

'Kinderen kunnen zich heel goed aanpassen aan een situatie'

Schokkend

Bemoedigend en tegelijkertijd schokkend zijn de beelden van na de oorlog. Na de bevrijding zien we kinderen hun spel weer oppakken. "Ze gebruiken achtergelaten uitrustingen om oorlogje te spelen. De houten geweeftjes van 1939 waren in 1945 ingeruild voor echte geweren. Kinderen kunnen zich gelukkig heel goed aanpassen aan een situatie en het toont aan dat voor hen het leven doorgaat. Al was dat destijds niet zonder risico, want honderden kinderen zijn omgekomen door mijnen en munitie waarmee het land nog vol lag. In de oorlog mochten ze bijvoorbeeld niet in het duingebied komen; houd ze dan maar eens tegen als de Duitsers weg zijn. Kinderen blijven spelen en willen avonturen beleven."

Kinderen van de rekening eindigt met Sy op een schoolplein waar kinderen van nieuwkomers spelen. Enkelen van hen houden foto's omhoog van kinderen uit gebieden waar sinds 1945 oorlogen hebben gewoed. "We hoopten dat de Tweede Wereldoorlog het einde van alle oorlogen zou betekenen, maar dat bleek ijdele hoop. Er is gevochten in Korea, Vietnam, Afghanistan; noem maar op. En altijd waren kinderen het haasje. Ouders hebben een keuze, zij niet. Als ouders besluiten te vluchten, slepen ze hun gezin mee. Het is een universeel gegeven. Als we nu die kinderen uit Syrië, Afghanistan of Oekraïne zien, beseffen we weer hoe verschrikkelijk oorlog is. En dan maakt het niet uit of het nu is of tachtig jaar geleden. De emoties zijn precies hetzelfde."

[ANDERE TIJDEN SPECIAL: KINDEREN VAN DE REKENING | MAANDAG | NPO 2 | NTR | 20.30]

voor de tienduizenden Joodse kinderen, van wie velen de oorlog niet overleefden. Hoffmann filmde Sy bij het Holocaust Namenmonument, waar je op de muur hun namen vindt met de leeftijden waarop ze werden omgebracht: vier jaar, elf jaar, zes jaar. "Zij waren de klos. Je ziet enerzijds de spelende kinderen en anderzijds de kinderen die met een gele ster op samen met hun ouders uit huis worden gehaald. Of die onderweg zijn naar de Hollandsche Schouwburg in Amsterdam om van daaruit gedeport-

teerd te worden. Confronterend en schrijnend om te zien." De meeste beelden kende Hoffmann al, maar die van een levering Spaanse sinaasappels aan het Nederlandse Rode Kruis verrasten hem. "Het was voorjaar 1943. Er was al minder eten, maar de situatie was nog niet extreem slecht. Het fruit werd op school aan de kinderen uitgedeeld als 'een geschenk van Sinterklaas'. Ze moesten het meteen opeten, anders zou het thuis in de maag van hun ouders kunnen verdwijnen of konden die het op de zwarte markt verpatsten. Ook dat is oorlog. Zo vanzelfsprekend dat ouders eerst hun kinderen voeden, en daarna pas zichzelf, is het dan blijkbaar niet. Dat zet je aan het denken."